

Ἐν δύο τόποις τῆς Τεγεατίδος ἔσκαψεν ὁ ἔφορος κ. Ῥωμαῖος. Συνετέλεσε τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ παρὰ τὸν Ἅγ. Σώστην ἱεροῦ, ἣν εἶχεν ἀρχίσει πέρυσι, ἀνεκάλυψε δὲ δύο τοίχους τοῦ περιβόλου ἐκτισμένους ἐξ ὀγκολίθων. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου ὑπῆρχεν ἀναμφιβόλως οἰκημά τι, ἐξ οὗ ἐσώθησαν ἀνθεμωτοὶ ἀκροκέραμοι καὶ ἐνεπίγραφοι κερραμίδες, προσέτι δὲ χάσμα φυσικὸν ἐν τῷ βράχῳ ἡμικυκλικὸν τὸ σχῆμα καὶ βάθους δύο μέτρων, ὅπερ εἶχε βεβαίως σχέσιν πρὸς τὴν λατρείαν, διότι ἐβεβαιώθη ὅτι ἔμνευε κενὸν καὶ ἀνοικτὸν μέχρι τῶν μ. Χρ. χρόνων. Ἐκ τῶν εὐρημάτων τὰ κυριώτερα εἶναι μικρὸν χαλκοῦν ἄγαλμα θεᾶς καθημένης ἐπὶ θρόνου, τέχνης ἐπιμελεστάτης τῶν ἀρχῶν τοῦ 5^{ου} αἰῶνος, πολυάριθμα τεμάχια πηλίνων ἀγαλμάτων φυσικοῦ μεγέθους, ἐν οἷς ἐξ ἀκέραιαι κεφαλαί, περὶ τὰ 50 ἀκέραια εἰδώλια καὶ 35 ἐνεπίγραφοι κερραμίδες. — Ἡ δευτέρα ὑπὸ τοῦ κ. Ῥωμαίου ἐνεργηθεῖσα ἀνασκαφὴ σκοπὸν εἶχε τὴν ἀποκάλυψιν τῶν λειψάνων τοῦ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηναῆς Σωτειράς ἐπὶ τοῦ ὄρους Βορείου. Ἡ διατήρησις αὐτῶν ἀπεδείχθη οὐχὶ καλὴ, εἰρέθησαν ὁμῶς τεμάχια τῶν τριγλύφων καὶ τοῦ γείσου δεικνύοντα ἀξιοσημειώτους ἰδιορρυθμίας.

Τελευταῖον ἐν Λακωνίᾳ ὁ κ. Σωτηριάδης ἐνήργησε δύο μικρὰς σκαφάς, τὴν μὲν παρὰ τὴν Σελλασίαν, ἔνθα ἠρεύνησε τὸ ἀρχαῖον φρούριον Παλαιογαλαῶ, τὴν δὲ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταυγέτου ἐν θέσει «Ἀρκίνες» ἔνθα εὗρε μικροὺς θολωτοὺς μυκηναϊκοὺς τάφους σεσυλημένους δυστυχῶς πρὸ πολλοῦ.

Πλὴν τῶν ἀνασκαφικῶν τούτων ἔργων ἡ Ἐταιρεία αἰτήσῃ τοῦ διδάκτορος κ. Βερσάκη, διέθεσε ποσὸν τι διὰ τὸν ἀποχωρισμὸν πλείστων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τῶν ἐν τῷ ἔνταυθα Ἀσκληπιείῳ μνημείων κατακειμένων πρότερον ἐν

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΤΗ ΛΑΚΩΝΙΚΗΙ

Ἡ ἔρευνα μικρῶν τινῶν θολωτῶν τάφων μυκηναϊκῶν ἐν θέσει Ἀρκίνες κειμένη εἰς τοὺς τρόπους τοῦ Ταυγέτου μεταξὺ τοῦ χωρίου Κοτσατίνας καὶ τῶν Γοράνων, πρωτευούσης τοῦ δήμου Φελλίας, ἀπέδειξεν ὅτι οὗτοι ἦσαν πρὸ πολλοῦ συλημένοι.

Μόνον ὁ δρόμος καὶ ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς τάφους εὐρέθησαν ἀέροια σχεδὸν σωζόμενα, ἀλλ' ὁ κυψελοειδὴς θόλος εἶχε καταρρεῦσει. Εἰς τὸ δάπεδον εὐρέθησαν ὀλίγα τεμάχια τῶν ὀστέων τοῦ σκελετοῦ τοῦ ταφέντος καὶ ὀλίγιστα θραύσματα ἀγγείων.

Ἐρευνήθη καὶ τὸ ἀρχαῖον φρούριον τοῦ Παλαιογουλᾶ ἐγγὺς τῆς Σελλασίας, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Οἰνοῦντος ὅπου κεῖνται τὰ ἐρείπια τῶν γανίων Κρεβατᾶ, Πανταζῆ καὶ Σακελλαράκου. Τὰ κατὰ τὴν ἔρευναν ταύτην σχετίζονται πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τοῦ πεδίου τῆς ἐν Σελλασίας μάχης τοῦ 222 π. Χρ., περὶ τοῦ ὁποίου διέλαβον ἀλλαχοῦ. Νῦν ἐπρόκειτο νὰ ἐξακριβωθῇ τίνων χρόνων εἶνε τὸ φρούριον, ποῖον τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμά του, ὅπερ καὶ περιτράνωσ διεσαφῆθη κατὰ τὴν γενομένην ἀνασκαφήν. Τὸ φρούριον εἶνε ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ δὴ ἀρχαϊκῶν χρόνων ὅμοιον κατὰ τὴν οἰκοδομίαν πρὸς τὸ τῆς Σελλασίας. Τὰ τεῖχη ἔχουσι πάχος περίπου 1,75 μ.. Τὸ δυτικὸν τμήμα τοῦ περιβόλου ἔχει καὶ πύργους μεγέθους 5×4 μ. ἀπέχοντας ἀλλήλων 16 μ. Μόνον οἱ δύο πρὸς τὴν ΝΔ γωνίαν πύργοι ἀπέχουσιν ἀλλήλων 11 μ. Ἐκ τῆς ΝΔ ταύτης γωνίας τὸ τεῖχος διευθυνόμενον πρὸς βορρᾶν καὶ ἔπειτα πρὸς τὸ ΒΔ καὶ Δ περικλείει μετὰ τῆς δυτικῆς πυργοφόρου πλευρᾶς ὅλην τὴν ὀμαλὴν κορυφήν τοῦ λόφου καὶ ἀποτελεῖ ἐσωτερικὸν φρούριον περιμέτρου 200 μ. περίπου. Ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς ΝΔ γωνίας τὸ τεῖχος παρατεινόμενον πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἔπειτα στρέφον πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμᾶς καὶ πάλιν κάμπτον πρὸς νότον συναντᾶ τὸ ἐσωτερικὸν φρού-

ριον κατά τὴν ΒΔ γωνίαν καὶ οὕτως αὐξάνει τὴν περίμετρον τοῦ ἔλου ὀχυρώματος εἰς 300 μ. κατέχοντας ὅλην τὴν πλατυτάτην ράχην τοῦ λόφου, ἣτις πρὸς νότον, ἀνατολὰς καὶ βορρᾶν εἶνε ἐπικλινῆς ὀλίγον.

Τὸ πρὸς δυσμὰς πυργοφόρον τεῖχος κεῖται παρὰ τὴν βραχώδη ὄφρυν τοῦ λόφου, ὅστις ἐνταῦθα σχηματίζει ἀπότομον κλιτὸν μέχρι τῆς ρίζης του, ὁποῦθεν διέρχεται ἡ σημερινὴ «παλαιὸς δρόμος» λεγομένη ὁδός.

Ἐπειδὴ καὶ παρὰ τὴν ὁδόν, ἣτις διέρχεται διὰ τοῦ στενοῦ Κουρμέκι μεταξὺ Παλαιογουλᾶ καὶ τῶν ὑψηλῶν κλιτῶν τοῦ ἔναντι δικορύφου βουνοῦ Τοῦρλες, σώζεται τεῖχος ἀρχαῖον, καὶ ἡ ἀπότομος κλιτὸς ὡς φαίνεται περιλαμβάνετο ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ λόφου Παλαιογουλᾶ.

Τοιουτοτρόπως γίνεται φανερώτερον πόσον σπουδαίαν σημασίαν εἶχε τοῦτο ὡς μέγας προμαχῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πρὸς τὴν Σελλασίαν στενοῦ, τῆς «ἐμβολῆς ταύτης πρὸς τὴν Λακωνικὴν» κατὰ Πλούταρχον ἐν βίῳ Κλεομένους. Αἱ περὶ τοῦ φρουρίου τούτου Παλαιογουλᾶ παρατηρήσεις καὶ αἱ αὐτόθι ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι κατέστησαν φανερώτατον ὅτι καὶ ἡ ἀρχαία ἐκ Τεγέας παρὰ τὸν Οἰνοῦντα ὁδὸς ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἔφερον ἀπὸ τῆς κοιλάδος τούτου τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὸ Χάνι Σακελλαράκου ἀμέσως διὰ τοῦ στενοῦ Κουρμέκι ὑπὸ τὴν κλιτὸν τοῦ δικορύφου βουνοῦ Τοῦρλες πρὸς τοὺς ἀμπελῶνας τῆς Σελλασίας.

Τὴν ἀκριβῆ διεύθυνσιν τῆς ὁδοῦ ταύτης δεικνύουσι τὰ σώζόμενα φανερώτατα ἴχνη τῶν τροχιῶν τῶν ἀρχαίων ἀμαξῶν.

Ἐπὶ τῆς ἐμαλῆς κορυφῆς τοῦ λόφου Παλαιογουλᾶ εὐρέθησαν κατὰ τὴν σκαφὴν τοῖχοι οἰκοδομημάτων. Τὰ ἐν αὐτοῖς θραύσματα ἀγγείων φθάνουσι μέχρι τοῦ πέμπτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος καὶ καταβαίνουσιν εἰς τὸν δεύτερον πρὸ Χριστοῦ.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1910.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ